środa, 25.01.2023

MODLITWA EUCHARYSTYCZNA

Rozwój Modlitw Eucharystycznych

W Ordo Romanus z końca IX w. "celebrans tacito intrat in canonem" (celebrans przystępuje do cichego odmawiania kanonu), a w Ordo Romanus XV (nr 58) z przełomu IX na X wiek znajduje się polecenie tak cichego odmawiania Kanonu mszalnego, ut a circumstantibus altare tantum audiatur (aby tylko otaczający ołtarz mogli słyszeć). I tak Kanon rzymski zakryły dwie zasłony: łacina i ciche odmawianie. Wierni nie mogli go ani słyszeć, ani rozumieć, nawet w pobliżu ołtarza. „Zasłony" te zdjęła dopiero ostatnia reforma liturgiczna. Pierwszą usunięto w 1965 r. przez zezwolenie na głośne odmawianie Kanonu, a drugą w 1967 r. przez wprowadzenie języków narodowych.

Po wielu staraniach i prośbach kierowanych do Stolicy Świętej, Papież Paweł VI w 1968 r. wprowadził do liturgii mszalnej trzy nowe Modlitwy eucharystyczne. Odtąd celebrans miał możliwość wyboru:

- na pierwszym miejscu pozostał czcigodny i starożytny Kanon Rzymski, który od papieża Grzegorza Wielkiego (t 604) rozpowszechnił się w całym Kościele zachodnim i do 1968 roku był w liturgii zachodniej jedyną Modlitwą eucharystyczną Obecnie zalecany jest na niedziele, uroczystości i święta.
- na drugim miejscu znalazła się Modlitwa eucharystyczna będąca przeróbką kanonu Hipolita Rzymskiego, z początku III w., dlatego nazywa się ją modlitwą epoki męczenników. Ma ona charakter chrystologiczny i nowotestamentalny. Jej własną prefację można traktować jako zwykłą i stosować do innych Modlitw eucharystycznych. Można również zastępować ją innymi prefacjami. Stosować można ją bez ograniczeń, uwzględniając prefacje własne i ewentualnie okresowe.
- trzecia Modlitwa eucharystyczna jest nową kompozycją, wzorowaną na liturgii gallikańskiej. Nawiązuje ona do działania Osób Trójcy Przenajświętszej w historii zbawienia. Bardzo przejrzyście ułożone zostały jej elementy składowe. Przy jej stosowaniu można posłużyć się różnymi prefacjami, bez ograniczeń. Z powodu swej przejrzystości nadaje się szczególnie do odmawiania w Mszach z ludem w niedziele i święta.
- czwarta Modlitwa eucharystyczna istotne części otrzymała z liturgii wschodniej św. Bazylego. Ma ona prefację nieodłączną, dlatego nie stosuje się jej w dni, w które obowiązuje prefacja własna. Nazywa się ją modlitwą historii zbawienia, ponieważ zawiera jej zarys. Stąd też nie stosuje się jej gdy odmawia się wyznanie wiary, które również zawiera zarys historii zbawienia. Jej stosowanie zalecane jest w Mszach dla zaawansowanych w znajomości Pisma świętego.

Powyższe Modlitwy eucharystyczne miały czasem pewne zmiany lub wstawki tekstowe. Kanon rzymski zachował swoje zmiany w Communicantes (Zjednoczeni z całym Kościołem) i w Hanc igitur (Prosimy Cię, Panie) w najważniejsze obchody liturgiczne i w Mszach obrzędowych. Natomiast Modlitwy eucharystyczne II i III mają specjalne wstawki modlitewne na Msze za zmarłych.

Nowy Mszał Rzymski dla diecezji polskich z 1986 r. przyniósł dalsze wzbogacenie pod tym względem. Do pierwszych trzech Modlitw eucharystycznych wprowadzono wspomnienie tajemnicy dnia. W Kanonie rzymskim wspomnienie to ma swoje tradycyjne miejsce: Communicantes, a w Modlitwach II i III: „Dlatego stajemy przed Tobą". Wspomnienie takie mają następujące obchody liturgiczne:

- niedziele,
- uroczystość Bożego Narodzenia i cała oktawa,
- uroczystość Objawienia Pańskiego,
- Msza Wieczerzy Pańskiej,
- od Wigilii Paschalnej do drugiej Niedzieli Wielkanocy,
- uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego,
- niedziela Zesłania Ducha Świętego,
- uroczystość Zwiastowania Pańskiego,
- święto Przemienienia Pańskiego,
- rocznica konsekracji własnego kościoła,
- uroczystość Narodzenia św. Jana Chrzciciela,
- uroczystość Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny,
- uroczystość Wszystkich Świętych,
- uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny.

Po przeistoczeniu w Modlitwach eucharystycznych również są wstawki modlitewne, zwłaszcza w mszach obrzędowych:

- od Wigilii Paschalnej do drugiej Niedzieli Wielkanocy (za nowoochrzczonych),
- przy udzielaniu chrztu,
- przy udzielaniu bierzmowania,
- za nowożeńców.

W Mszale rzymskim dla diecezji polskich ilość Modlitw eucharystycznych została zwiększona do dziesięciu:

- piąta z rzędu Modlitwa eucharystyczna tworzy jedną całość ze swoją prefacją, dlatego nie można jej odmawiać, gdy przepisana jest prefacja własna. Posiada prefację w czterech wersjach (A, B, C, D), którym odpowiada modlitwa wstawiennicza za Kościół, również w czterech wersjach (A, B, C, D) i które trzeba łączyć A z A itd. Modlitwę tę zawsze trzeba odmawiać razem z prefacją. Można stosować ją nawet wówczas, gdy rubryki przepisują prefację okresową.
- dwie następne Modlitwy eucharystyczne związane są z tajemnica pojednania, dlatego stosuje się je w Wielkim Poście, oraz w Mszach o Krzyżu św., o pojednaniu itp. Obie posiadają własną prefację, lecz w ich miejsce można użyć innych prefacji, ale takich których tematem jest pokuta i pojednanie.
- dalsze trzy Modlitwy eucharystyczne przystosowane są do Mszy odprawianych dla dzieci. Uwzględniają one wiek i stopień przygotowania dzieci do udziału w Mszy świętej. Dlatego też duszpasterz wybiera tę Modlitwę, która najlepiej odpowiada konkretnej grupie dzieci. Stosowanie jednak tych Modlitw eucharystycznych ma się ograniczać tylko do Mszy dla dzieci Dla

umożliwienia dzieciom czynnego udziału, wprowadzono większą ilość aklamacji. Zadaniem Mszy dla dzieci jest umożliwienie im czynnego i owocnego udziału oraz przygotowanie ich do udziału w Mszach dla dorosłych. Trzeba mieć na uwadze fakt, że dzieci rosną i w pewnym momencie będą musiały samodzielnie brać udział w zwykłej Mszy, odprawianej dla wszystkich.

Główną ideą Modlitw eucharystycznych jest dziękczynienie za zbawcze dzieła Boże dokonane w historii (magnalia Dei), a zarazem wielbienie Ojca niebieskiego przez Chrystusa, w Duchu Świętym. Podkreślona jest w nich rola Ducha Świętego zarówno przy spełnianiu Najświętszej Ofiary, jak i przy jej owocowaniu w życiu, to jest przy jednoczeniu i uświęcaniu ludu Bożego. Mocniej podkreślona jest też skuteczność Ofiary eucharystycznej, która winna się wyrażać w jedności i miłości, w dojrzewaniu człowieka do tego, by stawał się darem ofiarnym dla Ojca niebieskiego. Cechuje je otwarty i pełny optymizmu stosunek do świata. Świat jest bowiem dziełem Bożej miłości, odkupiony przez Chrystusa, nieustannie uświęcany i doskonalony przez Ducha Świętego. Budzą poczucie odpowiedzialności za bliźniego, za wszystkich chrześcijan, za szukających Boga i za wszystkich ludzi dobrej woli. Angażują wiernych do czynnego udziału przez aklamację, wyznanie wiary w obecność Chrystusa w Eucharystii i przez końcowe Amen.

Modlitwia eucharystyczna - części:

Dialog przed prefacją

Rozpoczyna Modlitwę eucharystyczną. Kapłan przypomina najpierw obecność Pana, następnie wzywa lud, aby wzniósł serca do Boga (Lam 3,41; Kol 3,1-3) w modlitwie i dziękczynieniu. Kapłan łączy się z ludem we wspólnej modlitwie, którą w imieniu całego zgromadzenia kieruje do Boga Ojca przez Jezusa Chrystusa. Całe zgromadzenie łączy się z Chrystusem w głoszeniu wielkich dzieł Bożych (OWMR 54). Dialog wstępny brzmi: Pan z wami.—I z duchem twoim. W górę serca.—Wznosimy je do Pana. Dzięki składajmy Panu Bogu naszemu.—Godne to i sprawiedliwe.

Przez ten wstępny dialog, sięgający co najmniej czasów św. Hipolita Rzymskiego, okazuje się, że Modlitwa eucharystyczna nie należy wyłącznie do celebransa, lecz do całego zgromadzenia liturgicznego.

Prefacja

Podobnie jak dialog wstępny, sięga początków chrześcijaństwa (Hipolit, Justyn). W starożytności z zasady każdy formularz mszalny miał swoją prefację. Sakramentarz z Werony zawiera aż 267 prefacji. Po Soborze Trydenckim (1545-1563) ich liczba wynosiła już tylko czternaście.

W nowym mszale Pawła VI, ilość prefacji dochodzi do stu. Częściowo pochodzą one ze starych ksiąg liturgicznych, a częściowo musiały być nowo ułożone dla nowych obchodów liturgicznych. Każda prefacja zawiera określony motyw dziękczynienia za zbawcze dzieła Boże, dokonane w historii zbawienia. W ten sposób prefacje oprócz wielbienia Boga i składania Mu dziękczynienia, również pouczają, ukazując

wielkim coraz inne dzieła Boże dokonane w historii świętej. W prefacji kapłan w imieniu całego ludu świętego wysławia Boga i Ojca i dziękuje Mu za dzieło zbawienia w coraz innym aspekcie, czy też w całości, stosownie do charakteru obchodu liturgicznego.

Na budowę prefacji składają się trzy elementy. Pierwszym z nich jest przejście od dialogu wstępnego do motywu dziękczynienia. Przejście to w każdej prefacji brzmi mniej więcej jednakowo. Kontynuuje dziękczynienie, do którego zachęca dialog, a które ma być stałą postawą życiową (Ef 5,20; Kol 1,12; 2 Tes 1,3). Brzmi ono: „Zaprawdę godne to i sprawiedliwe, słuszne i zbawienne, abyśmy zawsze i wszędzie Tobie składali dziękczynienie, Panie, Ojcze święty, wszechmogący wieczny Boże, przez Chrystusa Pana naszego".

Drugim elementem składowym prefacji jest motyw dziękczynienia, który tematycznie zharmonizowany jest z obchodzonym misterium, np.: „On to po swoim zmartwychwstaniu jawnie się ukazał swoim uczniom i na ich oczach wzniósł się do nieba~ aby dać nam udział w swoim Bóstwie".

Trzecim elementem jest zakończenie, które wyraża łączność Kościoła ziemskiego z aniołami i świętymi w składaniu Bogu dziękczynienia, za dzieło zbawcze Jezusa Chrystusa. Zakończenie to jest przejściem od motywu dziękczynienia do wspólnej aklamacji „Święty": „Przeto z Aniołami i Archaniołami, z błogosławionymi duchami oraz wszystkimi chórami niebios śpiewamy hymn ku Twojej chwale, bez końca wołając":

Aklamacja „Święty" (Sanctus)

Składa się: ze słów wyjętych z opisu wizji Izajasza (6,1-3), z okrzyku ludu przy wjeździe Chrystusa do Jerozolimy (Mt 21,9; J 12, 13) i z wersetu psalmowego (117, 26): „Święty, Święty, Święty Pan, Bóg Zastępów. Pełne są niebiosa i ziemia chwały Twojej. Hosanna na wysokości. Błogosławiony, który idzie w imię Pańskie. Hosanna na wysokości".
Aklamacja Święty (Iz 6,1-3) miała miejsce w nabożeństwach synagogalnych już w Starym Testamencie. Zawołanie to (Trishagion) po raz pierwszy zanotowane jest w Euchologion Serapiona z Thumis (zm. 363), ale bez Benedictus i Hosanna. Później występuje we wszystkich liturgiach i posiada różne wersje. Błogosławiony (Benedictus) i Hosanna prawdopodobnie wprowadził Kościół jerozolimski.

Całe zgromadzenie liturgiczne w łączności z mocami niebios, śpiewa lub recytuje aklamację Swięty, która stanowi część Modlitwy eucharystycznej. Nie może być powierzona samemu chórowi.

Przejście (Postsanctus)

Chodzi o fragment między śpiewem Święty (Sanctus) a epiklezą konsekracyjną. W Modlitwie eucharystycznej II jest krótkie, w III jest średnie, a w IV długie. W Modlitwie drugiej brzmi ono: „Zaprawdę, święty jesteś, Boże, źródło wszelkiej świętości"

Wspomnienie tajemnicy dnia

Zachodzi w niedziele i wyżej już wymienione uroczyste obchody liturgiczne. Odmawia się je między Postsanctus, a epiklezą. W niedzielę wspomnienie to brzmi następująco: „Dlatego stajemy przed Tobą i zjednoczeni z całym Kościołem uroczyście obchodzimy pierwszy dzień

tygodnia, w którym Jezus Chrystus zmartwychwstał i zesłał na Apostołów Ducha Świętego.

Epikleza konsekracyjna

Jest prośbą skierowaną do Boga Ojca, aby mocą Ducha Świętego przemienił dary chleba i wina w Ciało i Krew Jezusa Chrystusa. Wschód chrześcijański zawsze przykładał wielką wagę do znaczenia epiklezy przy przeistoczeniu darów ofiarnych. Nowe Modlitwy eucharystyczne przez uwydatnienie epiklezy podkreślają jedność chrześcijaństwa. Epiklezę kapłan odmawia z wyciągniętymi rękami nad darami, przy słowach „Ciałem i Krwią" czyni nad nimi znak krzyża. W drugiej Modlitwie eucharystycznej epikleza brzmi: „Uświęć te dary mocą Twojego Ducha~ aby stały się dla nas Ciałem i Krwią naszego Pana Jezusa Chrystusa".

Opowiadanie o ustanowieniu i konsekracja

Obejmują słowa i czynności Chrystusa, przez które spełnia się Ofiara którą sam ustanowił w czasie Ostatniej Wieczerzy, gdy złożył w ofierze swoje Ciało i Krew pod postaciami chleba i wina i dał je na pokarm i napój Apostołom oraz polecił im nieustannie odnawiać to misterium (OWMR 55).

Słowa przeistoczenia dla wszystkich Modlitwach eucharystycznych ujednolicił Pawła VI Konstytucją Missale Romanum, z 1969 roku: BIERZCIE I JEDZCIE Z TEGO WSZYSCY: TO JEST BOWIEM CIAŁO MOJE, KTÓRE ZA WAS BĘDZIE WYDANE. BIERZCIE I PIJCIE Z NIEGO WSZYSCY: TO JEST BOWIEM KIELICH KRWI MOJEJ NOWEGO I WIECZNEGO PRZYMIERZA, KTÓRA ZA WAS I ZA WIELU BĘDZIE WYLANA NA ODPUSZCZENIE GRZECHÓW. TO CZYŃCIE NA MOJĄ PAMIĄTKĘ.

Przeistoczeniu towarzyszyły różne oznaki kultu Chrystusa Eucharystycznego, jak: klękanie, adorowanie podnoszonych Postaci eucharystycznych, okadzanie, bicie w dzwony, co pielęgnowane jest nadal w niektórych okolicach.

Aklamacja po przeistoczeniu

Wwprowadzona została przez posoborową reformę liturgiczną. Jest ona wyznaniem wiary w obecność Chrystusa w Eucharystii, który złożył siebie w Ofierze na krzyżu, który chwalebnie zmartwychwstał i powtórnie przyjdzie w dniu ostatecznym. I Aklamacja ta ożywia także udział wiernych w liturgii przez włączanie się w jej śpiew Nowy mszał zawiera cztery aklamacje do wyboru. Po przeistoczeniu kapłan przyklęka i recytuje lub śpiewa wprowadzenie do aklamacji: Oto wielka tajemnica wiały. Na co lud odpowiada: „Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu, wyznajemy Twoje zmartwychwstanie i oczekujemy Twego przyjścia w chwale". Aklamacja powyższa umieszczona jest w mszale jako pierwsza Pochodzi z liturgii świętego Marka, zwanej także liturgią aleksandryjską.

Anamneza (pamiątka)

Jest wspomnieniem pamiątki Chrystusa. Wypełniając Jego polecenie: „To czyńcie na moją pamiątkę”, Kościół wspomina ustanowioną Mękę, chwalebne Zmartwychwstanie i Wniebowstąpienie Pana, oczekując Jego powtórnego przyjścia. W sposób misteryjny te wymieniane wydarzenia zbawcze są obecne w Mszy św. O takim rozumieniu Eucharystii pisze św. Paweł: „Ilekroć bowiem spożywacie ten chleb albo pijecie kielich, śmierć Pańską głosicie, aż przybędzie” (1 Kor 11,26). W drugiej Modlitwie eucharystycznej anamneza połączona z modlitwą ofiarniczą brzmi: „Wspominając śmierć i zmartwychwstanie Twojego Syna, ofiarujemy Tobie, Boże, Chleb życia i Kielich zbawienia i dziękujemy, że nas wybrałeś, abyśmy stali przed Tobą i Tobie służyli”.

Modlitwa ofiarnicza

Kościół, który reprezentuje aktualnie zebrana jego cząstka, składa Ojcu niebieskiemu, w Duchu Świętym, niepokalaną Ofiarę, a wraz z nią ofiaruje siebie samego. Przedmiotem tej Ofiary jest sam Chrystus, który równocześnie jako najwyższy i jedyny Kapłan Nowego Przymierza sam siebie składu w ofierze Bogu Ojcu. Kościół jako Jego Ciało mistyczne, dołącza się do Jego Ofiary. „Kościół dąży do tego, by wierni nie tylko składali w ofierze niepokalaną Hostię, ale by również uczyli się składać samych siebie w ofierze i z każdym dniem za pośrednictwem Chrystusa osiągali coraz pełniejszą jedność z Bogiem i między sobą, by w końcu Bóg był wszystkim we wszystkich” (OWMR 55). Do osiągnięcia tego celu prowadzi Komunia święta. Modlitwa ofiarnicza z tego względu pamięta o przyjmujących Ciało i Krew Chrystusa, w tak zwanej epiklezie komunijnej, która jest prośbą skierowaną do Ojca niebieskiego, aby wszyscy, którzy będą spożywać konsekrowane dary, mocą Ducha Świętego złączyli się w miłości z mistycznym Ciałem Chrystusa – Kościołem: „Pokornie błagamy, aby Duch Święty zjednoczył nas wszystkich, przyjmujących Ciało i Krew Chrystusa”.

Modlitwy wstawiennicze

Za żywych i za zmarłych pouczają równocześnie, „że Eucharystia sprawuje się w łączności z całym Kościołem w niebie i na ziemi i że ofiarę składa się za wszystkich jego członków żywych i umarłych, którzy zostali wezwani do uczestnictwa w odkupieniu i zbawieniu dokonanym przez Ciało i Krew Chrystusa” (OWMR 55).
Modlitwa za Kościół:„Pamiętaj, Boże, o Twoim Kościele na całej ziemi. Spraw, aby lud Twój wzrastał w miłości razem z naszym Papieżem N., naszym Biskupem N. oraz całym duchowieństwem”.
Gdy w czasie Mszy św. udziela się np. chrztu, wtedy mówi się: „Pamiętaj, Boże, o nowo ochrzczonych, którzy dzisiaj przez chrzest zostali włączeni do Twojego ludu, aby z wiarą i odwagą szli za Twoim Synem, Jezusem Chrystusem”.

Za zmarłego, za którego odprawia się Msza święta: „Pamiętaj o Twoim słudze N., którego z tego świata wezwałeś do siebie. Spraw. aby ten, który przez chrzest został włączony w śmierć Twojego Syna, miał również udział w Jego zmartwychwstaniu”.

Za wszystkich zmarłych, w każdej Mszy św.: „Pamiętaj także o naszych zmarłych, którzy zasnęli z nadzieją zmartwychwstania, i o wszystkich, którzy w Twojej łasce odeszli z tego świata. Dopuść ich do oglądania Twojej światłości”.

Za żywych: Prosimy Cię, zmiłuj się nad nami wszystkimi i daj nam udział w życiu wiecznym z Najświętszą Bogurodzicą Dziewicą Maryją, ze świętymi Apostołami, ze świętym N., i wszystkimi Świętymi, którzy w ciągu wieków podobali się Tobie, abyśmy z nimi wychwalali Ciebie przez Twojego Syna, Jezusa Chrystusa”.

Doksologia końcowa

Jest uwielbieniem Boga wraz z podniesieniem konsekrowanych postaci. We wszystkich Modlitwach eucharystycznych brzmi ona jednakowo. Oparta jest na tekście anafory św. Hipolita Rzymskiego (wyżej cytowanym zob. str. 170): „Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie, Tobie, Boże, Ojcze wszechmogący, w jedności Ducha Świętego, wszelka cześć i chwała, przez wszystkie wieki wieków. Amen".

Końcowe AMEN

Po doksologii jest najważniejsze w całej Mszy św. Przez to Amen lud podpisuje się niejako pod Modlitwą eucharystyczną i potwierdza ją. Modlitwa ta wymaga, aby wszyscy obecni słuchali jej ze czcią i w ciszy, i uczestniczyli w niej przez przewidziane aklamacje. Podczas tej Modlitwy zakazane są wszelkie inne modlitwy i śpiewy oraz gra na organach i innych instrumentach (Not. 13 (1977) 94).